

SUOMEN KIRJASTOSEURA:

KOKO KANSAN E-KIRJASTO

Miksi tarvitsemme valtakunnallisen e-kirjaston?

Jokaisella pitää olla tasapuolinen pääsy e-kirjoihin kotipaikasta riippumatta. Siksi ehdotamme kokeilua, jonka tavoitteena on koko Suomen laajuinen e-kirjasto.

E-kirjojen saatavuus vaihtelee ihmisen asuinkunnasta riippuen ja kuntien välillä on isoja eroja sähköisten kirjojen tarjonnassa.

Esimerkiksi helsinkiläisen käytössä on yli 4000 suomenkielistä e-kirjaa. Kajaanilaisella taas on kirjastossaan vain reilut 500 e-kirjaa.

Yleisillä kirjastoilla on kirjastolain mukaan tehtävänä tarjota pääsy sisältöihin, ylläpitää monipuolista ja uudistuvaa kokoelmaa sekä edistää lukemista ja lukutaitoa. Tehtävä koskee myös e-kirjoja.

Digitaalisten sisältöjen saatavuutta kirjastojen kautta pitää kehittää. Ehdotamme pilottihankkeena kuntien yhteisen e-kirjaston kokeilemista.

Koko kansan e-kirjaston hyödyt:

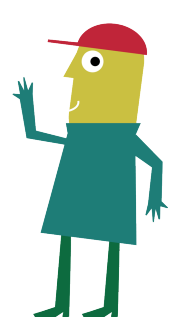
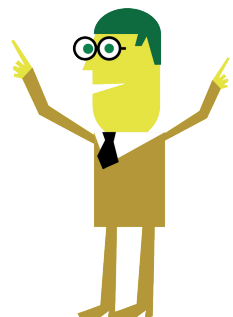
Käyttäjällä on pääsy digitaaliseen kirjaan asuinkunnasta riippumatta. **Tasavertaiset mahdollisuudet sivistykseen** vahvistuvat.

Väestön **digitaidot ja lukemisen mahdollisuudet kasvavat**. Tämä heijastuu positiivisesti myös kaupalliseen kirjamarkkinaan.

Kirjaston **kokoelman laajuus** käyttäjälle paranee. E-kirjapalvelun houkuttelevuus kasvaa ja käyttö lisääntyy.

Tutkimusten mukaan miehet ja naiset käyttävät digisisältöjä yhtä paljon. E-kirjasto **lisäisi sukupuolten välistä tasa-arvoa** lukemisessa.

Kunnille yhteistyö toisi **kustannus-säästöjä** ja laajemman valikoiman e-kirjoja kuntalaisten käyttöön.

1. Kirjaston e-kirjapalvelut

Kuntien välillä on isoja eroja e-kirjojen tarjonnassa.

Suomen yleisten kirjastojen e-kirjakokoelmat ovat tällä hetkellä paikallisia. Kokoelmia hallinnoivat kirjastojen yhteenliittymät eli kirjastokimpat. E-kirjakokoelmia on yhteensä 39.

Asiakkaan pääsy lukemaan e-kirjoja ja käyttämään muita kirjaston ostamia digitaalisia sisältöjä, kuten lehtiä ja musiikkia, perustuu omalla kirjastokortilla tunnistautumiseen.

Kuntien välillä on isoja eroja e-kirjojen tarjonnassa. Erot johtuvat sekä kirjastojen aineistomäärärahojen eroista että kirjastojen ostopäätöksistä.

Tarjonnan vaihtelevuus ei koske pelkästään kirjallisuutta vaan myös muita digitaalisia aineistoja, kuten e-lehtiä, joita esimerkiksi pääkaupunkiseudulla on tarjolla enemmän kuin muualla Suomessa.

Suomessa e-kirjat ovat hyvin saatavilla kirjastoille. Noin 83% kaupallisesti saatavilla olevista e-kirjoista on ostettavissa myös kirjastojen kokoelmiin.

Kirjasto on merkittävä osa koko kirjataloutta. Esimerkiksi e-kirjan kokonaisymyynnistä vuosittain arviolta 13-15 % on myyntiä kirjastoille.

2. Kuntien yhteistyöllä parempi palvelu asiakkaille

Valtio voisi tukea kehitystä rahoittamalla kokeilua pilottihankkeen ajan.

Yleisten kirjastojen toiminta ja rahoitus on kuntalähtöistä. Yhteinen kirjastotoiminta vaatii kuntien yhteisen sopimuksen ja rahoituksen.

Kirjastot tekevät jo nyt yhteistyötä digitaalisten sisältöjen hankinnassa Yleisten kirjastojen konsortion kautta. Konsortion toiminta rahoitetaan jäsenmaksuilla, jotka konsortioon liittyneet kunnat maksavat.

Konsortion jäseniksi voivat liittyä kaikki yleiset kirjastot tekemällä konsortiosopimuksen. Jäsenmaksu riippuu kunnan asukasmäärästä.

Koko kansan e-kirjastoa voitaisiin lähteä kokeilemaan esimerkiksi Yleisten kirjastojen konsortion puit-

teissa. Yhteistyöllä kustannukset pysyisivät kurissa ja kirjastojen asiakkaat saisivat käyttöönsä laajemman valikoiman e-kirjoja.

Valtio voisi tukea kehitystä rahoittamalla kokeilua pilottihankkeen ajan. Varsinaisten sisältöjen eli e-kirjojen käyttöoikeuksien ostaminen olisi pilotin aikana ja jatkossakin kuntien tehtävä.

Yhteistyöllä voitaisiin pilotoida e-kirjastoa, johon olisi käyttöoikeus kaikilla yleisten kirjastojen asiakkaila. Näin saataisiin enemmän e-kirjoja kaikkiiin kuntiin. Lisäksi vältettäisiin päällekkäistä työtä kirjojen valitsemiseen ja hankintaan liittyen.

3. Suomalaiset ja digisisällöt - mitä käytetään?

E-kirjan käytössä näkyy ero pääkaupunkiseudun ja muun Suomen välillä.

E-kirjojen käyttöä on selvitetty tuoreessa Helsingin kaupunginkirjaston Kantar TNS Oy:llä teettämässä kyselytutkimuksessa Suomalaiset ja kirjastojen e-palvelut (2017).

E-kirjan lukemisen tavat ovat kyselyn mukaan samanlaiset kuin painettujen kirjojen. Eniten luetaan kaunokirjallisuutta ja lukeminen tapahtuu useimmiten kotona.

E-kirjan käytössä näkyy ero pääkaupunkiseudun ja muun Suo-

men välillä. Koko maan tasolla 30 % vastanneista oli käyttänyt jotakin e-kirjapalvelua. Pääkaupunkiseudulla lukema oli kymmenen prosenttia korkeampi eli 40 % oli käyttänyt e-kirjapalvelua.

Tärkeimmiksi ominaisuuksiksi kirjaston e-kirjapalvelulle nimettiin helppokäyttöisyys, laaja kokoelma ja saatavuus. Samat ominaisuudet liitettiin myös kirjaston e-lehtipalveluun.

KOKO KANSAN E-KIRJASTOPILOTTIEHDOTUS

---

4. Ketkä lukevat e-kirjoja?

Miehet ja naiset lukevat yhtä paljon e-kirjoja.

Mitä ongelmia paikalliset e-kirjakoelmat aiheuttavat käyttäjälle?

Kirjakokoelman laajuus on yksi tärkeimmistä asioista e-kirjapalvelun käytössä, joten todennäköisesti kokoelmien suppeus vaikuttaa asiakkaiden halukkuuteen käyttää e-kirjoja.

Käytännössä asiaa voi katsoa tilastojen kautta. Helmet-kirjastoilla on tällä hetkellä Suomen kirjastojen kattavin e-kirjojen kokoelma. Tämä heijastuu myös käyttäjämääriin: pääkaupunkiseudulla kirjaston e-kirjat ovat käytetympiä kuin muualla Suomessa.

Kirjaston e-kokoelmilla on merkitystä myös laajemmin asukkaiden digitaitojen kannalta. Ruotsissa äskettäin julkaistun selvityksen perusteella e-kirjoja lukevat käyttäjät ovat keskimäärin muita digitaalisempia.

Suomessa ei ole julkaistu tutkijamusta kirjaston e-kirjojen lainaaja-profiileista. Voimme kuitenkin verrata tilannetta Ruotsiin.

Nordicomsin Läser någon längre-raportissa (2016) tutkittiin e-kirjojen lukijoita. Ryhmä kuluttaa keskimääräistä enemmän digitaalisia sisältöjä

ja heillä on myös keskimääräistä käyttäjää parempi pääsy digitekniikkaan.

E-kirjojen lukemisen ja sosioekonomisen taustan yhteys on sama kuin painetun kirjallisuuden osalta: korkeammin koulutetut lukevat enemmän kuin vähemmän koulutetut, paremman tulotason omaavat lukevat enemmän kuin alhaisen tulotason.

Sukupuolieron osalta tilanne on Ruotsin selvityksen mukaan erilainen. Naiset lukevat enemmän painettuja kirjoja kuin miehet, e-kirjoja taas naiset ja miehet lukevat yhtä paljon.

Tukholman alueella 2017 tehdyn selvityksen mukaan e-kirjojen lainaaminen on yleisempää paremmin toimeentulevilla asuinalueilla kuin köyhemmillä alueilla. Myös ruotsalaisen Botkyrkan kirjaston 2014 tekemän selvityksen mukaan kunnan eri osien välillä oli isoja eroja e-kirjojen lainauksessa.

Pääkaupunkiseudun Helmet-alueen lainaustilastoista selviää, että sosioekonomisesti paremmin toimeentulevilla alueilla luetaan e-kirjoja enemmän, mutta erot asukasmäärään suhteutettuna eivät ole isoja.

5. Miten digitaalinen kirja ja lukeminen kehittyvät?

Sähköisten kirjojen myynti kasvaa.

Suomessa kaupallisilla kirjamarkkinoilla kuukausimaksuun perustuvat, kirjojen kuuntelun palvelut kasvattavat suosiota. Myös sähköisten kirjojen myynti kasvaa.

Kirjamarkkinoille tulee luultavasti jatkossa entistä enemmän tietyille kohderyhmille suunnattujen digipalvelujen tuottajia, jotka keskittyvät rajattuun sisältöön, kuten lastenkirjallisuuteen.

Kirjastoilta kirjan digitalisointumien edellyttää paitsi henkilökunnan taitojen kehittämistä myös tarjonnan kehittämistä.

E-kirjojen lainaaminen kirjastoissa ja asiakkaiden opastaminen digitaalisten sisältöjen käyttöön heijastuu positiivisesti myös kuluttajamarkkinoille. Kirjastojen tekemä työ lisää asiakkaiden valmiuksia käyttää digitaalisia sisältöjä.

Lähteet

Facht, Ulrika & Hellingwerf, Karin 2016 Läser någon längre? Nordicom - Nordiskt Informationscenter för Medie- och Kommunikationsforskning.

Kantar TNS Oy:n tutkimus 2017 Suomalaiset ja kirjastojen e-palvelut. Helsingin kaupunginkirjasto / Yleisten kirjastojen konsortio.

Klein, Jesper 2017 Folkbiblioteken vs den digitala bokmarknaden teoksessa Den femte statsmakten. Bibliotekens roll för demokrati, utbildning, tillgänglighet och digitalisering. Kungliga biblioteket | Nationell biblioteksstrategi. S. 171-219.

Lähteenä on käytetty myös kyselyä digineuvonnasta kirjastoissa 2017. Lisäksi tuoreita tilastotietoja on toimittanut tohtoriopiskelija Marja Hjelt Tampereen yliopistosta.

SUOMEN KIRJASTOSEURA
FINLANDS BIBLIOTEKSFÖRENING
FINNISH LIBRARY ASSOCIATION